

OLASZ SÁNDOR

Schéner Mihály megtartó-megváltó művészete

Ha a most nyolcvankettedik évében járó ezerarcú és örökifjú mester pályáját mindössze két szóval kellene jellemeznem, Huizinga *homo ludens*-ét választanám. „A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni”? Mintha Schéner Mihály képei is azt kérdeznék, amit Kosztolányi. De gondolhatunk a keserűségét oly gyakran játékba fojtó József Attilára is: „jó szóval oktasd, játszani is engedd szép, komoly fiadat!”. Minden Schéner-kép jelképes kéznyújtás felénk, szeretet sugárzik belőlük, föltételezik bennünk a jót, a nyitottságot. Kezei, „kézkivirágzásai” létszimbólumok, melyek egyszerre tükrözik az emberi természet szent és démoni oldalát, sorsunk eredendő kettősségeit. Virágai a tisztaság, a szépre figyelés, a jó akarásának szimbólumai. A művész legszívesebben minden nap Florália ünnepet tartana – a viráguralom világuralmát várva. Még cipői is antropomorfizálódnak: a játékos ötleten túl hajdani viselőiknek is emléket állítanak. A cipő is ember, miként van Gogh bakancsai is azok.

Minden nagy művészet a helyit, a lokálist emeli egyetemessé, s nem úgy akar európaivá válni, hogy a szülőföldjét és magyarságát megtagadja. Schéner a folklórt, a gyermekkorban látott népi mesterségek motívumkincsét az európai kultúra jelképeivel ötvözi, a klasszikus modern az őszivel és archaikussal keveredik. Népi ihletettségu bábos, mézeskalácsos figurái, huszárjai, a naiv művészet világát is idéző Szent Istvánjai a legtermészetesebb módon keverednek a 20. századi modernitás szemléletével és formai eszközeivel. Alkotói módszere nem realista, de nem is absztrakt. Nem tükröz és ábrázol, a történelemre közvetlenül nem utal, mégsem mondhatjuk, hogy sterilen elvont. „Expresszív-szürrealista” (önmagát nevezi így) munkáinak mitikus ősképei és archetípusai olyan világot idéznek, melyről a 21. század embere jóformán meg is feledkezett. Ám az idők mélységéből föltörő, a természeti erők megmunkálta formák valami sértetlen egésze emlékeztetnek, amiben még benne van az emberi lét hevessege, eksztázisa, sűrűsége.

Schéner Mihály 1923. január 9-én született Medgyesegyházán. Művészeti tanulmányait 1942–47 között végezte a Képzőművészeti Főiskolán, Rudnay Gyula növendékeként. Első önálló kiállítása 1962-ben volt a Csók Galériában. A hatvanas években eljut Párizsba, Londonba és Stockholmba, nyugaton élő magyar művészekkel ismerkedik, a modern kortárs és a klasszikus művészetet tanulmányozza. Már ekkor kezdetét veszi nagy kísérlete az anyaggal és a különféle műfajokkal. Ezt a sokféleséget a Kortárs Magyar Művészeti Lexikonnál aligha lehet tömörebben érzékeltetni: „Egyaránt dolgozik festékkel, textillel, fával, fémmel. Rajzol, szerkeszt, farag, épít, gyúr, varr és ragaszt, felhasználja a mézesbábok öntőformáit. Festő, rajzoló, textilszobor- és bábkészítő, fazekas, asztalos, esztergá-

lyos. Háromlépcsős folyamatban gondolkodik: rajzban tervez, majd fest, szobrot készít, formába önt, mindig a végső plasztikai megoldást keresi.” Schéner Mihály azonban nemcsak a képzőművészet sokféle területén alkot. Gondolkodó is, szigorúan azt mondja, írja, amit ő maga gondol. Tartásában a személyiség megkérdőjelezhetetlen méltósága. (Írásai az Új Auróra folyóiratban, valamint Diabolikon és Kézkivirágzások című kötetében jelentek meg 1988-ban és 1997-ben.)

Schéner Mihály művészetét 1978-ban Munkácsy-díjjal ismerték el, 1984-ben érdemes művész, 1989-ben kiváló művész lett. 1995-től Kossuth-díj fémjelzi munkásságát. 1992-től a Magyar Művészeti Akadémia, 1993-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja.

A Mester „fényes, világító, szín-fényekkel lángolva tobzódó, parádés, pompás” világát Juhász Ferenc gyönyörű, metaforazuhatagánál aligha lehet találóbban jellemezni: „Schéner Mihály: játék és transzcendens merengés, babona és misztikus anyagtűz-ráolvasás, virágos csacsi-ünnep, fülesek királya, rózsakoszorú-koronás, szakállas fejedelemöreg, mosoly, mint virágzó barackfaág a Szűzanya kezében, a csönd kezében tűzliliom, titokmester tétova dűnnyögésből, darázsdörmögés-hangú botorkáló bánat, habos rózsanevetés, szüzek liliomkertje gyermeki ének, gyönygyvirágerdők kislánykoszorúja tavaszi kórus, a háborgás szívéen fehérén harangozva és bólogatva...”

